

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Wachenius Piotr

Author: Dariusz Rott

Citation style: Rott Dariusz. (2005). Wachenius Piotr. W: J. Lyszczyna, D. Rott (red.), "Słownik pisarzy śląskich. T. 1" (S. 143-145). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

W

WACHENIUS PIOTR, Wachenius Strelencius, Wachenius Strzelecki (ok. 1550—po 1612), polemista religijny, poeta, poborca ceł.

Brak pewnych informacji o wykształceniu, jakie zdobył. Czy kształcił się na Śląsku, czy może pobierał nauki w jednej z licznych w Małopolsce szkół kalwińskich? O tym, że był dość gruntownie wykształcony, może świadczyć choćby jego znajomość łaciny i prawdopodobnie języka czeskiego, znajomość twórczości Jana Kochanowskiego i Mikołaja Reja, powoływanie się na Marcina Kromera, wreszcie cytaty z dzieł pisarzy kościelnych i teologów. Jedynym wiarygodnym źródłem, które pozwala w sposób pośredni odtwarzać elementy biografii Wacheniusa, jest jego twórczość. Ale i ona zawiera nader skąpe informacje o życiu autora. W rozpoczynającym zbiór *Hymny moje domowe* (1612) utworze zatytułowanym *Przedmowa moja wobec do każdego / wszędzie na tym świecie bliźniego mego* autor podaje następującą informację: „Piotr imię moje na krzcie mi dano, / Wachenius po ojcu mię zwano [...]”. Poszczególne zwrotki w licznych wierszach umieszczonych w *Hymnach...* rozpoczynają się od liter, które czytane z góry na dół tworzą imię i nazwisko autora. Zastosował on tutaj zabieg literacki zwany akrostychem.

Wiemy o nim, że żył na przełomie XVI i XVII w. Urodził się być może w ostatnich dziesięcioleciach XVI stulecia. Pochodził najprawdopodobniej ze Strzelec Opolskich (dawniej Wielkich) — sam bowiem pisał o sobie Petrus Vachenius Strelencus. Wachenius był kalwinem (choć zdradzał sympatie dla arianizmu), zagorzałym polemistą religijnym i poetą, utrzymywał ściśle kontakty z przedstawicielami różnowierstwa polskiego i czeskiego. Około 1612 r. był cesarskim poborcą („wybiercą”, jak sam pisze) ceł w Pszczyźnie. Pobierał cło książęce i podatek od obywateli, którzy sprzedawali piwo. Twórczość Wacheniusa obejmuje: *Hymny moje domowe*, które być może powstały w Pszczyźnie, a opublikowane

zostały prawdopodobnie około 1612 r. w Łaszczowie, rozprawę polemiczną z katolikami zatytułowaną *Wierne a prawdziwe okazywanie, który zakon a która wiara od Pana Boga i co zakon a co wiara jest* oraz opublikowaną anonimowo polemikę pt. *Summa świętego krześcijańskiego nabożeństwa*. Wszystkie wymienione utwory Wacheniusa, zachowane do dnia dzisiejszego w egzemplarzach unikatowych, przechowuje Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Najbardziej znanym utworem Wacheniusa są *Hymny moje domowe* — zbiór wierszy lirycznych w języku polskim, pieśni religijnych, być może przeznaczonych do śpiewania. Nawiązują one do tradycji hymnicznej, *Pieśni Jana Kochanowskiego* oraz *Psalterza Dawidowego* w przekładzie twórcy czarnoleskiego. Konwencjonalne motywy treściowe skupiają się wokół uwielbienia dla dobroci, wszechmocy oraz miłosierdzia Bożego. Wiele tutaj prośb do Boga, do którego kilkakrotnie zwraca się „poniżenie i pokornie”, i kajania się, a także wizji piękna i harmonii świata jako tworu boskiego architekta.

Karol Estreicher oraz Paweł Musioł nie wyrażali się zbyt pochlebnie o talencie poetyckim Wacheniusa. Pierwszy z nich uważał, iż „wiersze są nędzne, rymy gramatyczne, rytmu brak”. Jan Zaremba dostrzegał natomiast, iż *Hymny...* „mimo prymitywizmu formy odznaczają się siłą i szczerością wyrazu religijnego”. Oczywiście trudno określić *Hymny...* mianem dzieła wybitnego. Mimo to warto poświęcić im nieco uwagi. Interesujące są teksty nawiązujące do twórczości Jana Kochanowskiego, a szczególnie do hymnu *Czego chcesz od nas, Panie, za Twe hojne dary*. O wyrażonych związkach świadczą m.in. powtórzenia tych samych wątków treściowych, wykorzystanie za Kochanowskim kilkakrotnie powtórzonej pary rymowej (dary — miary), podobieństwa frazeologiczne, jak choćby w jednym z hymnów, którego fragment brzmi: „Piosneczkę wdzięczną Panu mojemu / Usty i sercem śpiewając jemu, / Będę go chwalił z dobroci jego, / Bo on sam dawca jest dobra wszego./ Trudno wyliczyć mam jego dary, / Które nam dawa bez liczby, miary [...]”.

Choć Piotr Wachenius nie jest twórcą z „pierwszej ligi literackiej”, to jednak zasługuje na baczniejszą uwagę, choćby z tego powodu, że, jak pisze Urszula Gumuła: „Obecność czarnoleskiego poety w jego pismach jest jednym z istotnych dowodów, że dzieła Kochanowskiego, wielokrotnie wydawane w XVI wieku, znane i czytane były na Śląsku”.

Bibliografia

Hymny moje domowe. Wybór, wstęp i oprac. Z. Kadłubek, D. Rott. Katowice—Pszczyna 1999.

U. G u m u ł a: *Piotr Wachenius. Zarys informacyjny*. W: *Studia nad piśmiennictwem śląskim*. Red. J. Zaremba. Katowice 1967; Eadem: *Piotr Wachenius*. W: Eadem: *Literatura polska na Śląsku w XVII wieku*. *Piotr Wachenius, Jan Malina, Maciej Gutthäter-Dobrcki*. Katowice 1995; Z. Kadłubek, D. Rott: *Wstęp*. W: P. Wachenius: *Hymny moje domowe*. Wybór, wstęp i opracowanie Z. Kadłubek, D. Rott. Katowice—Pszczyna 1999.

Dariusz Rott

WETTZIGER JAN Z PACZKOWA (zm. po 1497), kanonik regularny, kompilator i autor pism teologicznych, historycznych i prawniczych.

Jan Wettziger pochodził z Paczkowa. W latach 1473 i 1481 odnotowana została jego obecność na Akademii Krakowskiej, gdzie uzyskał stopień magistra. Po studiach powrócił na Śląsk; tu najpierw zarządzał szkołą w Brzegu, następnie związał się z kościołem kolegiackim w Legnicy oraz był kaznodzieją w kościele parafialnym w Środzie Śląskiej. W 1485 r. wstąpił do klasztoru Kanoników Regularnych św. Augustyna w Kłodzku, w którym rok później złożył profesję; w 1487 r. został posłany do klasztoru tego samego zgromadzenia we Wrocławiu na Piasku, gdzie przebywał do 1489 r. Tutaj został zaangażowany jako kaznodzieją w prepozyturze św. Ducha. W sierpniu 1489 r. przeniósł się do klasztoru zagańskiego. Zachowała się również informacja o jego pobycie w 1493 r. w prepozyturze zagańskiej w Zielonej Górze. Twórczość Jana Wettzigersa znana jest z trzech rękopisów, przechowywanych dzisiaj w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu (sygn.: I Q 137, I Q 411, II Q 13). Są to przeważnie kompilowane zbiory kazań *de tempore* i *de sanctis*, a także suma do prawa kanonicznego. Bliżej znane są niektóre prace historyczne Jana Wettzigersa, który metodą kompilatorską opracował m.in. oryginalną syntezę historii Polski, przedstawiającą jej dzieje od początków aż po XV w. Zapewne można przypisać mu również autorstwo innych utworów dziejopisarskich, w tym *Annales Silesiaci compilati*. Badania nad tą postacią, przeszczepiającą wiedzę o przeszłości Polski na grunt śląski na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych, zapowiadają się obiecująco.